

УДК 327.341:339.9.

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.05.15>

Чекаленко Людмила Дмитрівна,
доктор політичних наук, професор,
начальник відділу Центру професійної
підготовки Дипломатичної академії
України імені Геннадія Удовенка
при МЗС України
ORCID 0000-0002-2819-9424
Chekaliudmila@gmail.com

АМЕРИКАНСЬКА ТА БРИТАНСЬКА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМАТІВ

Анотація

Дипломатія є найважливішим елементом державної політики і державної служби. Від якісної підготовки дипломатів і системи дипломатичної служби залежать кардинальні питання реалізації зовнішньополітичних інтересів будь-якої держави, зокрема й України.

***Метою статті** є розкриття сучасної схеми підготовки британських та американських дипломатів. Аналізуються структурні складові дипломатичних шкіл Великої Британії та США, державні документи, присвячені зазначеній царині, визначення навчальних дисциплін тощо.*

***Наукова новизна статті** полягає в аналізі й опануванні найкращими методологічними зразками реалізації системи навчання британської та американської дипломатії.*

***Висновки** стосуються шляхів оволодіння методикою розв'язання найгостріших завдань, що постають перед сучасною дипломатією провідних країн світу, що можуть бути враховані й успішно застосовані в українській дипломатичній сфері.*

Не зважаючи на «молодість» організованої дипломатичної системи навчання у Великій Британії і солідний досвід дипломатичної підготовки в США, обидві моделі, хоча вони і відрізняються рівнем прискіпливості у ставленні до опанування практичними навичками дипломатів, можуть становити інтерес для України. Особливої уваги заслуговує досвід короткострокових відряджень дипломатів-практиків до вищих учбових закладів як у ролі викладачів, так і в якості слухачів, що забезпечує поінформованість дипломатів щодо сучасного стану політики та економіки своєї держави. Це буде корисним з огляду на те, що довгострокове перебування за кордоном часто призводить до втрати ініціативності й обізнаності, інколи до «обростання» непотрібними зарубіжними схемами і контактами, формує відчуття відірваності від українських реалій.

***Ключові слова:** дипломатія, методи підготовки, професійність, дипломатична служба, моделі, системи і методи навчання дипломатії в США і Великій Британії.*

Chekalenko Lyudmyla D.,
ScD in Political Science, Professor,
Honoured Worker of Science and Technology,
Diplomat, Hennadii Udovenko
Diplomatic Academy of Ukraine
ORCID 0000-0002-2819-9424
Chekaliudmila@gmail.com

AMERICAN AND BRITISH DIPLOMATIC TRAINING SYSTEM

Abstract

Diplomacy is an essential element of public policy and public service. The qualitative preparation of diplomats and the system of the diplomatic service depend on the fundamental issues of realization of foreign policy interests of any state, including Ukraine.

The article deals with a modern schemes of training British and American diplomats. The structural components of the diplomatic schools of the United Kingdom and the United States are analyzed, as well as government documents on the subject, definitions of subjects, etc.

The scientific novelty of the article lies in the primacy of the author's development of this topic, as well as in practical terms on mastering the best methodological models for the implementation of the system of teaching British and American diplomacy. The methods of determination of educational disciplines for mastering the principles of diplomatic work are explored.

The conclusions made by the author, namely the ways of mastering the method of solving the most pressing problems facing the modern diplomacy of the leading countries of the world, can be taken into account and successfully applied in the Ukrainian diplomatic sphere.

Despite the «youth» of an organized diplomatic training system in the United Kingdom and a solid experience of diplomatic training in the United States, both models, although differing in their level of meticulous attitude toward the diplomats' practical skills, may be of interest to Ukraine. Particularly noteworthy is the experience of short-term secondments of diplomats-practitioners to higher education institutions, both as teachers and as trainees, which ensures the diplomats' awareness of the current state of politics and economy of their country. This will be useful in view of the fact that long-term stay abroad often leads to a loss of initiative and awareness, sometimes «overgrown» by unnecessary foreign schemes and contacts, creates a sense of isolation from the Ukrainian realities.

Key words: diplomacy, methods of training, professionalism, diplomatic service, models, systems and methods of diplomacy training in the USA and UK.

Постановка проблеми. Дипломатія є найважливішим елементом державної політики і державної служби. Від якісної підготовки дипломатів і системи дипломатичної служби залежать кардинальні питання реалізації зовнішньополітичних інтересів будь-якої держави, зокрема й України. Сьогодні на українську дипломатію покладено найважливіші завдання збереження територіальної цілісності, відстоювання суверенності і, за великим рахунком, – існування самої України. Отже, керівництву держави та українському суспільству в цілому задля реалізації поставлених завдань зовнішньої політики української держави необхідно знати про різноманітні системи підготовки дипломатів в інших країнах світу, щоб використати різноманітні моделі на користь України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження і публікації: підручники для вищої школи, наукові монографії і аналітичні статті зосереджено на питаннях збереження суверенітету України, повернення анексованого Криму і припинення війни. Серед вітчизняних авторів назвемо таких сучасних дослідників проблем міжнародних відносин і дипломатії, як Б. М. Гончар, А. І. Кудряченко, Н. Г. Подаляк, О. П. Машевський, М. С. Бурьян, О. Г. Цветков та ін.

Неоціненну допомогу в дослідженні проблем дипломатичної служби внесли україн-

ські дипломати, такі як Надзвичайні і Повноважні Посли проф. Корсунський С. В., Костенко Ю. І., Сліпченко О. С., Богаєвський Ю. В., академік Пирожков С. І., Тарасюк Б. І., Огризко В. С., Маштабей В. Я., Семенець О. Є., Турянський І. М., проф. Василенко В. А., Марчук Є. К. та багато інших.

Мета статті полягає у розкритті сучасної схеми підготовки британських та американських дипломатів. Аналізуються структурні складові дипломатичних шкіл Великої Британії та США, державні документи, присвячені зазначеній царині, напрями і вузлові питання безпосередньої підготовки дипломатів тощо.

Виклад основного матеріалу. Тема, що розглядається, є вкрай важливою для майбутнього розвитку і самого існування будь-якої держави. Зовнішня політика відстоює і просуває інтереси країни в світі, а дипломатія є необхідним інструментом реалізації цих завдань. Без високопрофесійних фахівців, розвиненої системи дипломатичної служби будь-яка, навіть сильна, держава не вистоїть перед викликами XXI століття, і може бути розчавленою сильнішими потугами світу.

Для аналізу системи підготовки дипломатів нами було обрано дві моделі – американську, як модель освіченого і багатолітнього учасника дипломатичного процесу, і британську, яка, хоча й має солідний запас

блискучої дипломатичної реалізації, однак професійну школу дипломатії не створювала вже кілька століть і тільки нещодавно така спроба реалізувалась.

АМЕРИКАНСЬКА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СФЕРИ

Підготовку американських дипломатів здійснює Інститут закордонної служби – *Foreign Service Institute* (далі – **FSI**) Державного департаменту (Вашингтон, США) – заклад федерального уряду Сполучених Штатів. **FSI** забезпечує понад **800** навчальних курсів, у т.ч. тут викладається майже **70** іноземних мов, охоплює за рік понад **170** тисяч абітурієнтів для Державного департаменту та інших слухачів із понад **50** державних установ та відділень військової служби. Це вражаючі цифри навіть для такої країни, як Сполучені Штати, оскільки поза офіційною школою дипломатії активно працює значна кількість приватних вищих шкіл, коледжів, усіляких центрів, інших різноманітних структур. Однак, основне завдання з підготовки дипломатів покладено саме на державну установу **FSI** [1].

Програми Інституту включають підготовку фахівців федеральних агентств закордонних справ Сполучених Штатів з питань зовнішньої служби та державної служби, а також тренінги для іноземних громадян, що працюють в дипломатичних установах США. Навчання на різноманітних курсах триває від кількох днів до двох років і покликане не тільки підготувати працівників для успішного виконання професійних завдань з метою посилення лідерських позицій США за кордоном, а також для адаптації закордонного персоналу до інших країн та культур. Навчання допомагає також членам сім'ї дипломата підготуватися до особливостей проживання за кордоном. Також працівники та їхні родичі готуються до умов роботи у небезпечних, кризових ситуаціях, вчать поводженню в умовах різноманітних катаклізмів, війни, а також специфіці кібербезпеки.

Інститут закордонної служби називають «прем'єр-міністром зовнішньополітичного відомства» уряду США, який покликаний забезпечувати професійні можливості навчання, необхідні для успішного розв'язання завдань на міжнародній арені.

FSI сприяє набуттю змістовного, регіонального та лінгвістичного досвіду, удосконаленню лідерства, особистій стійкості та

новаторському вирішенню проблем. Отже, на **FSI** покладене стратегічне забезпечення дипломатичного досвіду Державного департаменту США та всіх урядових структур у сфері зовнішньої політики [2].

За якою схемою працює Інститут закордонної служби, стає зрозумілим із характеристики діяльності чотирьох його відділень / інститутів: Лідерство і менеджмент, Мовні курси, Професійне і регіональне навчання, Опанування інформаційними технологіями, що у своєму складі має Транзитний центр і Офіс адміністративних функцій.

Школа мовних студій (*The School of Language Studies, SLS*) пропонує оволодіння **70** мовами та проводить тестування з понад **100** мов. Заняття можуть тривати від **8** до **44** тижнів, залежно від складності мови та цілей навчання. Школа мовних студій Інституту також підтримує мережу шкіл з вивчення мови в Тайбеї, Йокогамі, Сеулі та бере участь в інших регіональних програмах на Близькому Сході, в Північній Африці та Азії, де пропонуються додаткові **44** тижні навчання за кордоном у разі опанування китайською, японською, корейською та арабською мовами.

Програми та курси включають самостійне навчання, заняття молоді та курси дистанційного навчання. **FSI** є співрозробником шкали оцінки рівня володіння мовою, яка використовується урядом США. Школа активно співпрацює з міжвідомчою спільнотою мовних тренерів уряду США та часто проводить тестування разом з іноземними агентствами з мовної підготовки.

Школа професійних та регіональних досліджень (*The School of Professional and Area Studies, SPAS*) пропонує навчання за такими спеціалізаціями: консульська справа, управління торговельними зв'язками, політичні та економічні справи, публічна дипломатія, навчання та розвиток персоналу, управління офісом та програми орієнтації.

Курси також включають теми з вивчення соціально-культурних моделей, політики, економіки та міжнародних відносин регіонів світу та окремих країн. **SPAS** забезпечує спеціальні програми в консульській, економічній та комерційній, управлінській, політичній та публічній дипломатії, а також програми, орієнтовані на підготовку нових кадрів для закордонної специфіки.

У SPAS також розташований Центр навчання дипломатії (CSCD), де слухачі опановують сучасний дипломатичний досвід від найкращих практиків та досвідчених лекторів. CSCD проводить порівняльний аналіз, який враховується в навчанні FSI та використовується для підготовки фахівців у міжнародних справах у всіх підрозділах дипломатичної служби.

Школа прикладних інформаційних технологій (*The School of Applied Information Technology, SAIT*) складається з чотирьох семінарських курсів: покращення опанування професійною програмою; підготовка технологій, що використовуються в Державному департаменті фахівцями з інформаційних технологій; курси IRM, що надають IT Менеджери з широкими навичками IT-менеджменту та тренінги.

Школа лідерства та менеджменту (*The Leadership and Management School, LMS*) пропонує обов'язкове та вибіркоче навчання керівників та менеджерів, що переходять на вищий виконавчий рівень; круглі столи та семінари з політичних питань для вищих керівників; навчання в галузі управління кризовими ситуаціями за кордоном та в Національному навчальному центрі з міжнародних питань.

Перехідний центр (*The Transition Center, TC*) готує співробітників та членів їхніх сімей до ефективної діяльності в системі закордонних справ, а також після завершення кар'єри. Перехідний центр надає: загальну інформацію та інформацію щодо всіх вітчизняних та закордонних посад; проводить семінари та курси з вивчення життєвих навичок іноземних службовців та підготовки з питань безпеки; здійснює підготовку, консультування та надає іншу допомогу працівникам Державного департаменту та інших установ, що залучають послуги уряду США.

Складова TC – Центр підвищення кваліфікації у сфері міжнародних відносин (*TC's Center of Excellence in Foreign Affairs Resilience, CEFAR*) – надає консультації та проводить тренінги, спрямовані на допомогу особам, членам родин та колективам, що працюють у середовищі з високим рівнем ризику та загроз.

Інститут закордонної служби покликаний не тільки оперативно реагувати на запити американської практичної дипломатії,

відповідно корегуючи свої учбові плани й програми, а й розробляти прогностичні сценарії на перспективу. Значна увага надається аналізу впливу внутрішньополітичних факторів на формування зовнішньополітичного курсу країни, процесу прийняття політичних рішень, проблемам управління у сфері зовнішньої політики. З цією метою організуються і систематично проводяться спеціальні курси:

- системного аналізу у сфері міжнародних відносин;
- теорії міжнародних відносин;
- теорії і практики дипломатичних переговорів;
- політичного аналізу;
- застосування електронних технологій у практичній роботі дипломатичного відомства;
- психологічних складових дипломатичної діяльності тощо.

Викладацький колектив Інституту складають провідні вчені з відповідних напрямів університетських і науково-дослідних центрів США. Одним із популярних семінарів зазначеної системи підготовки є спеціальний тренінг-семінар (близько 30 осіб) для керівного складу інших зовнішньополітичних міністерств і відомств, що складається з кількох десятків спецкурсів з питань внутрішньої та зовнішньої політики США і воєнної безпеки.

Доволі ефективною є американська система підвищення кваліфікації провідних фахівців дипслужби, що реалізується шляхом зарахування дипломатичних працівників до штату вищих учбових закладів, направлення дипломатичних робітників до науково-дослідних інститутів і центрів, а також на навчання у провідні університети США терміном на один рік. FSI має постійні творчі зв'язки з Гарвардським, Принстонським, Стенфордським та іншими провідними американськими університетами.

Повертаючись до навчальних програм, зазначимо, що вони охоплюють таку тематику: історія дипломатії (*Diplomatic History*), засади дипломатичної служби, функції дипломатичної служби (*Discover Diplomacy*); низку навчальних програм і тренінгів Центру Фулбрайта (*Fulbright Program*) та Центру підготовки дипломатів (*U.S. Diplomacy Center*). Громадяни США можуть скористатися про-

позиціями щодо підвищення кваліфікації або опанування початковими знаннями, що пропонуються для всіх бажаючих громадян США, за програмами: *Global Youth Issues, Office of Overseas Schools, Youth Exchange Programs*.

При цьому привертає увагу поважне ставлення американців до своєї історії – історії дипломатії. На офіційному сайті Інституту розміщено понад 1700 інтерв'ю з провідними американськими дипломатами (середина XX – початок XXI ст.). Для полегшення опанування інформацією подається спеціально розроблений з цією метою Дипломатичний словник [3].

Для всіх бажаючих стати держслужбовцями, зокрема і дипломатами, проводиться жорсткий конкурсний відбір. Конкурсна експертиза, що відкрита для всіх заявників, може складатися з письмового тестування, оцінки рівня освіти та досвіду заявника та / або оцінки інших атрибутів, необхідних для успішної роботи на посаді.

Американська школа дипломатії дотримується наступного правила: оскільки закордонна служба покликана виконувати відповідну місію, встановлену законом, то вона також повинна вдосконалюватися.

Інститут закордонної служби на нинішньому етапі розробив нові програми для підвищення професійної кваліфікації, але не має ресурсів для необхідних змін. Серед запропонованих схем – дистанційна освіта на вищому рівні, яка розпочинається зі вступу на посаду і триває під час просування по службі до вищих посад. Наступний варіант – шестимісячний практичний курс після вступного курсу, який поєднує заняття протягом чотирьох днів на тиждень на кафедрі плюс один день в структурованій програмі FSI. Водночас для середньої ланки дипломатичних працівників до процесу навчання рекомендується залучати Бюро людських ресурсів (зادля збалансованості довгострокового розвитку кар'єри).

Найскладнішим завданням є підготовка вищого кадрового складу, оскільки це пов'язано з кар'єрним зростанням.

Перевірку та контроль якості отриманих знань здійснює Експертиза закордонної служби, яка є потрібним компонентом у реалізації завдань зовнішньої політики.

Отже, дипломатична служба США зіштовхується з подібними проблемами, що

виникають і перед дипломатичною службою нашої держави. Можливо, українській дипломатії стане в нагоді як позитивний, так і негативний досвід американської закордонної служби, яка реалізується на засадах впровадження Миру, Процвітання, Демократії та Розвитку.

Отже, наведемо основні висновки з досвіду американської дипломатичної служби та відповідні пропозиції подальшого розвитку:

1. Нагальною необхідністю і найважливішою вимогою дипломатії на сучасному етапі є забезпечення працівників дипломатичної служби якісною професійною підготовкою. Для цього пропонується:

– створити і реалізувати широку систему професійної дипломатичної освіти;

– розробити довгострокову програму академічної підготовки в галузі дипломатії (або в Інституті закордонної служби, або через угоду про співпрацю з провідними університетами США);

– увести офіційну вимогу для кожного працівника зовнішньополітичного відомства пройти щорічний навчальний курс, пов'язаний з його кар'єрою до того, як він претендуватиме на вищу посаду;

– з метою опанування знаннями запровадити через веб-сайт спеціальний освітній ресурс, що містить такі кошики, як: Сучасні дипломати і ветерани дипломатичної служби; Функції дипломатичного корпусу; Ознайомлення з географією розташування посольств і консульств; Проблеми, які вирішують дипломати США; Шляхи дипломатичного сприяння Сполученими Штатами розвитку безпечного, демократичного і процвітаючого світу.

2. Скорочення витрат на дипломатичну службу Державного департаменту, вважають аналітики, є неприпустимим і є серйозним ризиком для американської безпеки. Необхідно ліквідувати фінансовий дисбаланс між оборонною складовою держави та її дипломатією.

3. Повернути Дипломатичній службі впливовий статус, що складається з двох компонентів: 1) взяти під свій контроль розподілення посад вищих державних службовців з метою розширення кар'єрної мобільності; 2) запровадити новий варіант кар'єрного зростання для працівників державної служ-

би – «Програму кар'єрної політики» для внутрішніх посад, яка включатиме ранжування, мобільність та підвищення конкурентоспроможності.

4. Принагідно наведемо і поради від американських бізнесових кіл: розробити і впровадити інтегровану щомісячну навчальну Програму для працівників економічної дипломатії, а також Програму обміну із зарубіжними колегами. Така система навчання має охопити посадових осіб та представників місцевого персоналу інших агентств, що займаються економічною дипломатією [4]. При цьому зазначимо, що всі положення, перераховані вище, начебто прописані для української дипломатії.

БРИТАНСЬКА СХЕМА НАВЧАННЯ ДИПЛОМАТІЇ

Як це не дивно, у Великій Британії дипломатична академія як державний навчальний заклад була відсутня. Першу в історії Британської Співдружності дипломатичну академію відкрили тільки 10 лютого 2015 року. За британськими канонами Дипломатична академія має стати центром передового досвіду задля допомоги усім урядовим службовцям, що працюють над міжнародними проблемами, обміну досвідом та навчання. Це сприятиме розширенню можливостей і мережі співпраці установи з іншими академічними та дипломатичними закладами тощо. Навчання, як запевняють організатори Академії, буде доступним і цікавим, що забезпечить простір для творчості [5].

Британська Дипломатична академія складається з одинадцяти факультетів / напрямів навчання, що охоплюють основні складові роботи Міністерства закордонних справ, а саме: Міжнародну політику, Дипломатичну практику, Держави і суспільства, Імідж Великої Британії, Консульську службу і кризовий менеджмент, Економіку і Успішність, Європу, Багатостороннє співробітництво, Безпеку, Оборону&Розвідку, Право, Мови [6].

Заступник міністра закордонних справ Великої Британії пан Сімон Фрейзер зазначав, що поява такої установи була викликана необхідністю у забезпеченні послідовної глибокої підготовки по всіх напрямках дипломатичної роботи. Водночас провідною ідеєю Дипломатичної академії визначена «Іні-

ціатива дипломатичного вдосконалення» (*Diplomatic Excellence Initiative*). Ключовою темою Ініціативи є підготовка спроможних та кваліфікованих виконавців, розбудова потужної глобальної мережі дипломатичної і консульської служби, сприяння досконалості у виробленні політичних рішень та набуття консульського досвіду, що спиратиметься на засадничі складові Ініціативи: відповідальність; заохочення інновацій; спільна команда під гаслом «працюємо разом».

Згідно з ключовими принципами Академії цей заклад відкритий для всіх, хто працює над реалізацією британських інтересів за кордоном. Це означає рівноправну участь у навчанні і студентів, і дипломатів як в країні, так і за її межами. Водночас, Академія є відкритою для всіх складових британського уряду. Обираючи схему навчання, спираючись на досвід приватного та державного секторів, керівництво Академії зупинилося на схемі факультетів. Як вже згадувалось, визначено 11 таких факультетів, що охоплюють всі ключові напрями, характерні для міжнародного буття і співробітництва в інтересах країни. Академія є центральною частиною Міністерства закордонних справ, має свої приміщення, включаючи бібліотеку.

Завдання Академії сконцентровані на посиленні ефективності Міністерства закордонних справ, яке є міжнародним центром ідей та досвіду та вважається найкращою дипломатичною службою у світі, що здатна захищати інтереси Британії в непередбачуваному та конкурентоспроможному міжнародному середовищі. Один із фундаментальних принципів Академії – краще використовувати знання, навички та практичний досвід, які вже набули талановиті колеги з усього закордонного відомства та британського уряду. З одного боку, існує значний потенціал і бажання навчитися, а з іншого – бажання навчитись.

Працює Академія за трирівневою системою: основні знання (*Foundation*), практичні навички (*Practitioner*) й аналітичний / експертний рівень (*Advanced*).

Із дня заснування в Академії засвоюють базові основи, якими мають володіти всі без виключення працівники зовнішніх зносин.

Перевага надається застосуванню різноманітних методів, зокрема і електронному навчанню. Модулі розроблені таким чином, що слухачі можуть вивчати їх наодинці, од-

нак, як свідчить практика, навчання у групах має свої переваги – заняття в групах сприяє зростанню мотивації, вмінню працювати в команді, врешті толерантності. З цією метою до кожної групи включили фахівця / викладача, який поступово навчатиме засадам британської і світової дипломатії. Перший базовий рівень навчання в Академії тривав з квітня 2015 р. і завершився проведенням тестування восени того ж року.

Кожен курс/факультет (з 11) поділений на вісім модулів, перший – вступний. Працівники можуть бути зайняті на роботі й отримувати конкретні завдання, самостійно готуватися по тестам. Тести оцінюються наприкінці року і кожен тест супроводжується відповідним сертифікатом.

Наступний рівень навчання в Академії практичний. Практичні знання передбачають одержання навиків роботи у міжнародному вимірі з таких питань: Безпека; Процвітання; Велика Британія та Світ; Велика Британія & Європа; Краєзнавчі знання по Великій Британії; Уряд; Парламент.

Наприклад, знання про парламент передбачають ознайомлення з парламентськими консульськими, кризовими і правоохоронними органами та державною службою парламенту. Курс про Велику Британію складають: історичні корені країни, виборча система; Культура та цінності; Заморські території; Членство та вихід з ЄС; Велика Британія та Європа; Європа та її сусіди; Міжнародні системи.

Можуть бути й інші теми, наприклад: Ірак; Шлях до розвитку; Економіка; Наука та інновації; Зміна клімату; Економічна дипломатія; Торгівля та інвестиції; Національна безпека; Інтелектуальна боротьба з розповсюдженням зброї масового знищення; Кібербезпека; Контртерористичний досвід: Афганістан – переговорний процес і вплив на міжнародну політику.

За результатами вивчення курсу передбачається написання реферату з ґрунтовними висновками. Отже, практичний рівень розраховано на персонал, що працює в конкретних сферах, наприклад, чиновників, які потребують більш глибоких знань із конкретних проблем.

План навчання. Окрім вимог одинадцяти курсів / факультетів, які охоплюють ключові сфери діяльності МЗС, до навчального плану включено ширшу тематику, що дозволяє

персоналу зосередитися на конкретних необхідних напрямах навчання.

Ця схема доповнюється неформальними можливостями отримання знань через робочі зустрічі з фахівцями, заходи із запрошеними доповідачами, участь у семінарах тощо.

Відділи можуть організувати власне навчання, проводити майстер-класи тощо. Для цього частина матеріалів є доступною в електронних ресурсах, однак опанування деякими темами вимагатиме безпосереднього відвідування занять.

На сторінках інтермережі Академії розміщено повну інформацію щодо схеми навчання і про те, як отримати доступ до підтем, що вас цікавлять. Тобто, слухач сам обирає напрям навчання, тематику, яка йому потрібна. Тому Академія радить зосередитися одразу на необхідних напрямах і курсах для поглиблення знань з конкретних питань обраної спеціалізації. Передбачено також, що високопосадовці також прагнутимуть опанувати додаткову практику або оновити знання про засади дипломатичної роботи. Поступово і цей контингент буде охоплений навчанням [6].

Експертний третій рівень навчання призначений для співробітників, які вже мають значний досвід і знання в певній сфері. Система навчання для експертів включає співпрацю з академічними установами для підвищення кваліфікації або відрядження за межі уряду.

Майстер-класи. У рамках вищого рівня підготовки деякі старші співробітники передають слухачам власний досвід у формі майстер-класів. Так, наприклад, один із послів Співдружності в Бразилії розповів про цю країну, поділився своїми порадами щодо особливостей підготовки до діяльності в цій державі. Постійний представник Великої Британії в ООН в Женеві поділилася своїм досвідом роботи з питань подолання загроз, включаючи епідемію Ебола. Відеокліпи ключових навчальних моментів з цих майстер-класів розміщені для перегляду в інтермережі Дипломатичної академії.

Серед зазначеного Академія пропонує і скорочену систему підготовки тривалістю до трьох тижнів. Мета цієї програми – сприяти працівникам групи А і В набути навичок роботи в новому середовищі (без відриву від виробництва) з огляду на неможливість

брати участь у стаціонарних заняттях. Така схема роботи запроваджена для тих, хто перебуває за кордоном, а короткий практичний курс вони отримують через програму одноденного візиту. Типова програма включає відвідування різних підрозділів зарубіжної установи.

Запроваджений *Фонд експертизи* покликаний допомогти співробітникам розширити свої тематичні та географічні пізнання з дипломатичної досконалості. Географічна експертиза полягає у пізнанні країн, регіонів, культур та релігій. Водночас тематична експертиза допоможе краще зрозуміти такі пріоритетні сфери політики, як політика безпеки, консульський захист або програма розвитку.

До того ж, впроваджується вдосконалення знань у конкретних сферах, як, наприклад, гендерна політика, боротьба з тероризмом або зміна клімату; багатосторонні процеси в ЄС, ООН чи G20.

Фонд експертизи також впроваджує короткі відрядження та / або прикріплення до промислових об'єктів, аналітичних центрів, неурядових організацій, відповідних служб іноземних держав або міжнародних установ (ООН, НАТО) тощо. У разі високого рівня розроблених за результатами навчання рефератів, експертиз, аналітичних записок зазначені проекти можуть бути профінансовані, а у подальшому – включені до навчальних програм Академії.

Навчання лідерству. Академія також пропонує широкий спектр можливостей для навчання під керівництвом відомих, зокрема і зарубіжних лідерів. Програма лідерства пропонується новопризначеним керівникам та заступникам голів місій, а також іншим вищим за посадою особам. Доступне також формальне та неформальне навчання на практиці, наприклад, прийняття гостей, спікерство / спіч-райтерство, обідні семінари тощо.

Слід відзначити, що в Дипломатичній академії України було уведено курс практичної дипломатії, що відбувався у формі тренінгів, майстер-класів з актуальних тем міжнародного життя і зовнішньої політики України, організованих автором [7, р. 91–92]. Проводили заняття відомі політики, зарубіжні лектори, дипломати, переважно посли, які керували закордонними дипломатични-

ми установами МЗС України в різноманітних державах.

Найбільшою популярністю серед слухачів ДАУ і запрошеного студентства користувалися такі теми: Удовенківські читання (постійно діюча щорічна наукова конференція, організатор проф. Чекаленко Л. Д.), Енергетична безпека (НПП, проф. Корсунський С. В.), Ядерна енергетика (проф. Костенко Ю. І.), ООН в сучасній системі міжнародних координат (НПП Сліпченко О. С. та НПП Богаєвський Ю. В.), Мінський переговорний процес (НПП, академік Пирожков С. І.), Національна безпека України (Марчук Є. К.), Виклики Україні (НПП, депутат Верховної Ради України Тарасюк Б. І.), Дипломатичний протокол та етикет (проф. Чекаленко Л. Д.), Сучасний Сінгапур, а також Міжнародні економічні відносини (НПП, проф. Маштабей В. Я.), Індія: вчора і сьогодні (НПП Семенець О. Є.), Турецькі мотиви; Дипломатичні документи (НПП Турянський І. М.), Міжнародне право (НПП, проф. Василенко В. А.) та багато інших.

Відзначимо, що випускники Дипломатичної академії України за рівнем підготовки, якісними даними професіоналів гідно поповнили вітчизняний дипломатичний корпус, працюють в Міністерстві закордонних справ України, Верховній Раді України, представництвах міжнародних організацій і посольствах зарубіжних країн в Україні, Кабінеті Міністрів України, освітніх центрах, неурядових організаціях, в банківській і бізнесовій сферах тощо.

Висновки. Підбиваючи підсумок, зазначимо, що, не зважаючи на «молодість» організованої дипломатичної системи навчання у Великій Британії і солідний досвід дипломатичної підготовки в США, обидві моделі, хоча вони і відрізняються рівнем прискіпливості у ставленні до опанування практичними навичками дипломатів, можуть становити інтерес для України.

На наше переконання, особливої уваги заслуговує досвід короткострокових відряджень дипломатів-практиків до вищих учбових закладів як у ролі викладачів, так і в якості слухачів, що забезпечує поінформованість дипломатів щодо сучасного стану політики та економіки своєї держави. Це буде корисним з огляду на те, що довгострокове перебування за кордоном часто призводить до

втраги ініціативності й обізнаності, інколи до «обростання» непотрібними зарубіжними схемами і контактами, формує відчуття відірваності від українських реалій.

Список використаних джерел:

1. Foreign Service Institute / Офіційний сайт. URL: <https://www.state.gov/m/fsi/> (Дата звернення: 10.08.2019).

2. Foreign Service Institute. – https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_Service_Institute (Дата звернення: 10.08.2019); Reiser, Mindy (May 5, 2017). Foreign Service Institute Prepares Government Workers for Global Careers. *Washington Diplomat*. Retrieved May 22, 2017.

3. URL: <https://diplomacy.state.gov/discoverdiplomacy/references/169792.htm> (Дата звернення: 10.08.2019).

4. Education & Exchanges. URL: <https://eca.state.gov/programs-initiatives/youth-programs>; Support for American Jobs. Parts I & II. URL: <http://www.uscib.org/uscib-content/uploads/2017/07/Support-For-American-Jobs-II.pdf> (Дата звернення: 10.08.2019).

5. Foreign and Commonwealth Office's new Diplomatic Academy. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/opening-of-new-diplomatic-academy> (Дата звернення: 10.08.2019).

6. Diplomatic Academy. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/402469/Diplomatic_Academy_launch_brochure_Jan_2015_FINAL.pdf (Дата звернення: 10.08.2019).

7. Chekalenko Lyudmyla D. Foreign policy of Ukraine: monograph. Kyiv, 2016. 294 p.; Чекаленко Людмила Д. Зовнішня політика України: Підручник / За наук. ред. ректора Дипломатичної академії України при МЗС

України М. А. Кулініча. К.: «LAT&K», 2015. 477 с.

References:

1. *Foreign Service Institute* / Ofitsiyni sait. URL: <https://www.state.gov/m/fsi/> (Last accessed: 10.08.2019).

2. *Foreign Service Institute*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_Service_Institute (Last accessed: 10.08.2019); Reiser, Mindy (May 5, 2017). Foreign Service Institute Prepares Government Workers for Global Careers. *Washington Diplomat*, Retrieved May 22, 2017.

3. URL: <https://diplomacy.state.gov/discoverdiplomacy/references/169792.htm> (Last accessed: 10.08.2019).

4. *Education & Exchanges*. URL: <https://eca.state.gov/programs-initiatives/youth-programs> (Last accessed: 10.08.2019); *Support for American Jobs. Parts I & II*. URL: <http://www.uscib.org/uscib-content/uploads/2017/07/Support-For-American-Jobs-II.pdf> (Last accessed: 10.08.2019).

5. *Foreign and Commonwealth Offices new Diplomatic Academy*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/opening-of-new-diplomatic-academy> (Last accessed: 10.08.2019).

6. *Diplomatic Academy*. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/402469/Diplomatic_Academy_launch_brochure_Jan_2015_FINAL.pdf (Last accessed: 10.08.2019).

7. Chekalenko, L. D. (2016). *Foreign policy of Ukraine*. Kyiv; Chekalenko, L. D. (2015). *Zovnishnia polityka Ukrainy / Za nauk. red. rektora Dyplomatychnoi akademii Ukrainy pry MZS Ukrainy M. A. Kulinicha*. K.: «LAT&K» [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13 серпня 2019 р.